

Laclau'da Popülist Mantığın Antagonistlik Temelleri Üzerine Bir İnceleme

Barbaros KOÇAK*

Öz: Ernesto Laclau günümüzde sosyal bilimler dünyasında üstüne en çok düşünölen ve çalışma yapılan teorisyenlerden birisidir. Özellikle eşi ve yakın çalışma arkadaşi Chantal Mouffe ile birlikte kaleme aldıkları “Hegemonya ve Sosyalist Strateji” adlı çalışmalarında geliştirdikleri hegemonya kavramı ve sonrasında Laclau'nun mercek altına aldığı “Popülist Mantık” bu ilginin en önemli nedenlerinden birisi olarak kabul edilebilir. Bu iki çalışmada dikkat çeken en önemli unsur teorinin metafizik ya da epistemolojik temellerden ziyade, Heidegger'in ontik-ontolojik ayırımından hareket ile geliştirilen antagonizma kavramı üzerine inşa edilmesidir. Özellikle Laclau antagonizmaları popülist mantığın temellerine yerleştirirken, onu hem mantıksal çelişkilerden hem de hakiki zıtlıklardan farklı olarak ele alması başlı başına çığır açan bir durumdur. Bu çalışmanın amacı antagonizma kavramının Laclau'nun terminolojisinde ne anlama geldiğinin ve nasıl popülist mantığın temeline yerleştirildiğinin gösterilmesidir. Bu amaçla Laclau'nun ana kaynakları ve ilgili kaynaklar üzerinden bir literatür taraması yapılacaktır. Sonrasında ise antagonizma kavramının popülist mantığın temellerine nasıl yerleştirildiği post-temelci bir perspektifle açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Antagonizma, Diyalektik Çelişki, Popülizm, Siyasal, Siyaset.

An Investigation on the Antagonistic Foundation of Populist Reason in Laclau

Abstract: Ernesto Laclau is one of the most discussed and examined theorists in the world of social sciences today. Especially the concept of 'Hegemony' he built in his work 'Hegemony and Socialist Strategy', which is co-authored with his wife and close colleague Chantal Mouffe, and the 'Populist Logic' that Laclau then scrutinized can be considered as the most important reasons for this interest. The most important issue that draws attention in these two studies is that the theory is built on the concept of antagonism developed based on Heidegger's ontic-ontological distinction, rather than on metaphysical or epistemological foundations. Especially when Laclau place antagonism on the foundations of populist reason, it is a groundbreaking event, he distinguishes antagonism from both logical contradictions and real oppositions. For this reason, the aim of this study is to consider what the concept of antagonism means in Laclau's terminology and how it constitutes populist reason. A literature review will be conducted with the help of Laclau's main

* Arş. Gör., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Ağrı/Türkiye. e-mail: bskocak@agri.edu.tr
ORCID: 0000-0001-6264-3341

sources and related sources. Then, by using the post-foundational perspective, it will try to explain how antagonism is placed in the foundations of the populist logic.

Keywords: *Antagonism, Dialectical Contradiction, Populism, Political, Politics.*

I. Giriş

Popülizm günümüz akademik camiasında en çok tartışılan konuların başında gelmektedir. Özellikle 2000’li yıllardan itibaren dünyada yükselişe geçtiği vurgulanan popülizm, birçok araştırma ve çalışmanın konusu olmuştur. Ancak popülizm ile ilgili en büyük problem kavramın açık bir şekilde tanımlanamamasından kaynaklanmaktadır. Ernesto Laclau’ya göre bunun asıl nedeni, literatürdeki çalışmaların popülizm kavramını ontik düzeyde ele almalarıdır. Bu nedenle kavram çok farklı anlamlara gelecek şekilde formüle edilirken, ontolojik boyutu sürekli gözden kaçırılmaktadır (Laclau, 2015: 153). Çünkü popülizmin kavramsallaştırılmasında ya liderlerin tutum davranışları ve toplumun elitler-halk olarak ikiye bölünmesi gibi olgular ya da günü kurtarmak amacı ile kullanılan söylem, strateji, ideoloji vb. tanımlar mercek altına alınmaktadır. Bu nedenle Mudde ve Kaltwasser popülizm kavramını, sorumsuz bir ekonomi politikası, siyasal bir strateji, kültürel bir siyaset tarzı ve söylem olmak üzere dört ana kategori altında incelemektedir (Mudde ve Kaltwasser, 2017: 3). Panizza ise literatürde popülizmin üç farklı yöntem ile kavramsallaştırılmaya çalışıldığını belirtmektedir. Bu yöntemler genellemeler, tarihselci yaklaşım ve semptomcu bir okuma şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Panizza, 2005: 2-3).

Laclau’ya göre bu durum popülizm çalışmalarının oldukça kısır bir döngü içerisinde sonuçsuz kalmasına yol açmaktadır. Çünkü popülizm ontik düzeyde değil ontolojik boyutu ile ele alınması gereken bir kavramdır. Marchart da Laclau’nun popülizm kavramını ontolojik boyuttu üzerinden ele alarak incelemesi bakımından diğer düşünürlerden “*difference as difference*” yani radikal bir fark ile ayrıldığını belirtir (Marchart, 2004: 58). Bu farkı teşkil eden başlıca unsur, literatürdeki diğer yaklaşımların aksine Laclau’nun popülizmi toplumu kuran bir mantık olarak ele almasıdır. Bu açıdan popülizm ne siyasetçilerin halkı iki karşıt kampa bölmede kullandıkları söylem ya da stratejilere indirgenebilir ne de geçmiş deneyimler incelenerek hakkında nihai bir tanıma ulaşılabilir. Kendi deyimi ile siyasalın ontolojik inşasının anlaşılmasına giden bir kral yolu olan popülizm, Laclau’nun yaklaşımında varlık köklerinin temellerinde antagonizmaları barındıran ve toplumsal alanda sürekli olarak işleyerek toplumsal nesnellik ile birlikte kimliği ve toplumun diğer öğelerini kuran bir mantıktır ve ontolojik boyutta ele alınmalıdır (Laclau, 2007: 67).

Bu çalışmada antagonizma kategorisi ve Laclau’nun popülist mantığı nasıl antagonizmalar üzerinde temellendirdiği post-temelci bir yöntem ile incelenecektir. Post-temelcilik, ontolojik kategorilerin metafizik ilkeler üzerine temellendirilmesi ile nesnel ve evrensel doğruların varlığını kabul eden temelcilikten ayrılmak ile beraber, bu temelleri tamamen reddeden anti-temelcilerden de ayrılan bir yaklaşımdır (Marchart, 2007: 3). Bu açıdan Post temelcilik, temelsiz bir temel kurulma anını teorileştirerek, temelin olumsal karakterini gözler önüne sermeye çalışmaktadır. Bu nedenle temelci

yaklaşımlardaki çelişki ya da zıtlık ile ifade edilen durumun, post-temelci yaklaşımdaki antagonizma kavramı ile farkı ortaya konarak, popülist mantığın temellerine bu antagonizmaların nasıl yerleştirildiği Laclau'nun temel kaynakları esas alınmakla birlikte, konu ile ilgili diğer kaynakların da yardımı ile gösterilmeye çalışılacaktır.

II. Laclau'da Antagonizma Nedir?

Antagonizma kavramı Türkçe'de genellikle karşıtlık ya da çatışma kavramına denk gelecek şekilde ele alınmaktadır. Ancak Türkçe'de çatışma ve karşıtlık kavramının, Laclau'nun ele aldığı şekli ile antagonizma kavramını karşıladığını söylemek oldukça zordur. Bu nedenle Laclau'nun Mouffe ile birlikte liberal demokrasinin sınırlarına işaret ederek radikalleştirdiklerini ileri süredikleri "radikal demokrasi" (Laclau ve Mouffe, 2001: 176) modelindeki "radikal" kelimesi, genellikle Türkçeye çatışmacı olarak tercüme edilerek müzakereci demokrasi modelinin karşısına yerleştirilmektedir. Böylelikle, antagonizmanın bir çeşit müzakereyi dışlayan, müzakereci olmayan bir anlam çağrıştırdığına tanık olunmaktadır. Hâlbuki Laclau'nun antagonizmadan kastı temelci yaklaşımlardaki çatışma, çelişki ya da zıtlıklardan oldukça farklıdır. Bu farkın anlaşılması için Laclau'nun çıkış noktasının iyi anlaşılması gerekmektedir.

Bu anlamda Marchart Laclau'nun işe başlarken kendisine sorduğu soruyu oldukça dikkat çekici bulmaktadır. Çünkü Laclau, kendisine toplumda gerçekten var olan antagonizmalar nelerdir diye sormak yerine "Antagonizma nedir?" sorusunu sormaktadır. Böylece Laclau genellikle toplumsal alanda meydana gelen çatışmalara yoğunlaşan sosyoloji literatürünün aksine, çatışan kategorilerin ontolojik statülerine yoğunlaşmayı tercih etmektedir (Marchart, 2018: 3)

Bu nedenle Laclau "*The Rheotorical Foundation of Society*" adlı kitabında, antagonizma, çelişki, gerçek zıtlık ve diyalektik çelişki arasında ki farkları bu konuda yaşanmış bazı felsefi tartışmalara değinerek ortaya koymaya çalışır. İlk önce Leibniz'de çelişkinin *-contradiction-* ne olduğunu inceler. Leibniz'e göre çelişki sadece kavramsal düzeyde, önermeler aracılığı ile gerçekleşebilir. Yani bir şey hem var hem de yok olamaz ya da bir şey hareket ederken aynı anda hareketsiz olamaz gibi. Aksi halde iki önerme de hiçbir şey söylememektedir. Bu yüzden çelişkinin meydana geldiği yer önermelerin alanına yani kavramların dünyasına aittir. Kant'a göre ise iki ayrı zıtlık – *opposition-* bulunmaktadır. Mantıksal zıtlık –*logical opposition-* ve gerçek nesnelere arasında herhangi bir çelişki barındırmayan hakiki zıtlık –*real opposition-*. Mesela, aynı birimde iki kuvvetin aynı nesneye birbirine zıt yönlerden bir güç uygulaması düşünülecek olursa, Kant'a göre herhangi bir hareket gerçekleşmeyecektir. Bu durumda bu iki kuvve birbirlerine zıt olmalarına rağmen hem pozitif hem de temsil edilebilir bir karaktere sahip olmaktadır. Bu nedenle önermeler arasında çelişkiler bulunurken, gerçek nesnelere arasında sadece hakiki zıtlık bulunmaktadır (Laclau, 2014: 102-103).

İlaveten Hegel ve Marx'ta konuya farklı boyutlar getiren düşünürlerdir. Ancak Laclau hem Hegel'in hem de Marks'ın sosyal ilişkileri betimleme de kullandıkları çelişki kavramının sorunlu olduğunu düşünür. Çünkü sosyal çelişkiler de ne gerçek nesnelere ne de saf öznelerden söz edilebilir. Laclau idealist bir felsefeci olarak Hegel'in gerçek dünyada nesnelere arasındaki

ilişkileri, gerçeklik ve kavram arasında kurduğu denklemden dolayı çelişki olarak ele almasında bir sakınca görmemektedir. Ancak Trendelenburg'un Hegel'in diyalektiğinde negatifliğin pozitif bir şey olarak belirlediği ve diyalektik olumsuzlamanın aslında belirlenmiş olumsuzlama olduğu yönündeki görüşlerini onaylayarak hakiki bir zıtlık olarak kabul edilmesine itiraz eder. Aynı şekilde, Marxizmin kavramsal düzeydeki çelişkileri hakiki zıtlık olarak kabul etmesini doğru bulmaz. Dahası hem Marxizm'de hem de Hegel'de toplumsal alandaki antagonizmalara indirgenen hakiki zıtlık sadece mantıksal bir çelişki de değil aynı zamanda diyalektik bir çelişkidir. Bu durumda mantıksal çelişkilerin tarafları sadece çelişmekle ve böylelikle birbirlerini iptal etmekle kalmaz, bu çelişkiyi çözmeye ve çelişkinin bir adım ötesine geçmeye yarayacak tam olarak temsil edilmesi mümkün olan yeni bir elementi de sürece dâhil ederler. Sonuç olarak da negatiflik ortadan kalkarak, çelişki ya da olumsuzlamaya dâhil olan bütün birimler pozitif bir karakter kazanırlar (Laclau, 2014: 104-105).

Bu nedenle Laclau antagonistik ilişkilerin ayırt edici özelliğinin anlaşılmasında kritik bir öneme sahip olan negatifliğin diyalektik çelişkiye indirgenmemesi gerektiğini belirtir (Laclau, 2014: 104). Çünkü Laclau'ya göre negatiflik mantıksal çelişkilerde ve hakiki zıtlıkta pozitif bir karakter kazandığından, radikal olarak oynadığı kurucu rol gözden kaçırılmaktadır. Her ne kadar diyalektik çelişki negatif bir zemini kabul etmiş gibi görünse de, bu daha çok bir kurgudur. Çünkü burada negatiflik daha yüksek bir pozitifliğin kurulmasında bir köprü rolü görmektedir. Bu nedenle Laclau hem diyalektik çelişkide hem de hakiki zıtlıkta antagonizmalara içkin olan negatifliğin merkezi rolünün gözden kaçırıldığını belirtir. Bu gözden kaçırma, diyalektik çelişkide ve hakiki zıtlıkta hem nesnel hem de kavramlar arasında tümü ile nesnel bir ilişki kurulmasına neden olmaktadır. Hâlbuki negatifliğin antagonizmanın gerçekleşmesinde oynadığı kurucu rol, her türlü nesnellüğün sınırlarına işaret etmesinden kaynaklanmaktadır (Laclau, 2014: 111-112). Bu açıdan Laclau için antagonizma verili-pozitif iki kimlik arasında nesnel bir ilişki olmaktan ziyade bu iki kimliği nesnellik sınırlarını çizmek sureti ile kuran, bu nedenle iki kimliğinde tam olarak pozitif bir karakter arz etmesinin önüne geçen bir ilişki biçimidir (Laclau ve Mouffe, 2001: 125). Laclau'nun antagonizma hakkında şu açıklamaları dikkat çekicidir:

“Hakiki zıtlık nesnelere arasındaki belirlenebilir, tanımlanabilir nesnel bir ilişkidir; çelişki ise kavramlar arasında eşitçe tanımlanabilir bir ilişkidir; antagonizma ise kısmen ve kararsız nesnelleştirmeyi meydana getirerek bütün nesnelliklerin sınırlarını oluşturur. Eğer ki dil bir farklılıklar sistemi ise, antagonizma farklılığın iptalidir: Bu anlamda, kendisini dilin sınırları içerisinde konumlandırır ve sadece bir metafor olarak bu sınırların kırılması olarak ortaya çıkar... Tüm diller ve tüm toplumlar içlerine işleyen imkânsızlık bilincinin bastırılması ile inşa edilirler. Antagonizma dil yolu ile ele geçirilmiş olma ihtimalinden sürekli kaçır, çünkü dil yalnız antagonizmaların bozduğu düzeni sabitlemek için vardır.” (Laclau ve Mouffe, 2001: 125).

Sonuç olarak anlamlarının aşkın temeller üzerine inşa edilmeleri dolayısı ile aralarında zorunlu bir çatışma olduğu kabul edilen kavramlar, gerçekte sahip oldukları anlamları metafizik köklerinden dolayı değil, Derrida'nın kurucu dışarısı (Newman, 2007, s. 117) Laclau'nun ise radikal dışarısı olarak işaret ettiği “öteki” dolayımı yolu ile kazanırlar. Ancak burada ki öteki yani radikal dışarısı basit bir şekilde sistem içerisinde bulunan öğeler

arasındaki bir farka ya da tarafsız bir dışarısına işaret etmez. Marchart'ın da vurguladığı gibi, Laclau'nun özellikle radikal kelimesini kullanması bu açıdan bir retorik değildir (Marchart, 2004: 58).

Bilindiği üzere yapısalcı teoride, özellikle Saussure'cü farklar sisteminde sistem içerisinde bulunan tüm öğeler anlamlarını aynı sistem içerisinde ki bir diğerinin dolayımı ile kazanmaktadır. Ancak, Saussure'ün ele aldığı şekli ile bu sistem kendi içerisinde kapalı bir yapı arz etmek zorundadır, çünkü herhangi bir öge kendi anlamını bir diğer öge ile arasında ki fark üzerinden kazanırken her iki öge de aynı sistemin parçaları olmaları bakımından sistemin tamamı ile aynı anda irtibat halinde olması gerekmektedir. Buda doğal olarak bütünlüğün anlamın sabitlenmesinde zaruri olduğunu, aksi halde hiçbir anlamın kuruluşunun mümkün olmayacağına işaret etmektedir. Bu noktadan yola çıkan Laclau için esas mesele herhangi bir sistemin meydana gelebilmesi için gerekli olan kesin sınırlarının nasıl belirleneceğidir. Bu sorunu aşmak için Laclau, anlamı kuran fark nosyonunu ontik düzeyden ontolojik bir düzeye, çatışma hatlarını ise sistem içerisindeki içsel ilişkilerden, sisteme dışsal, böylelikle sistem içerisinde ki öğeler ile birlikte bizzat sistemin kendisini de kuran dışsal ilişkilere taşır.

Laclau'ya göre bu sınırları belirlemek için, bu sınırların doğasının anlaşılması gerekmektedir. Özellikle, herhangi bir çizgiye sınır diyebilmek için bu çizginin birbirini dışlayan iki taraf arasından geçmesi gerekliliği üzerinde duran Laclau, bir sınırın tarafsız olamayacağını aksi halde ayırdığı iki taraf arasında bir süreklilik arz edeceğinden tarafsız bir çizginin farklar sisteminde yeni bir fark yaratmaktan başka bir işe yaramayacağını belirtir (Laclau, 2007: 37). Bu nedenle varlığı kuran gerçek fark yani ontolojik fark aynı sistemin bir parçası olmaları itibari ile tikel öğeler arasında olmaktan ziyade, bu öğelerin tamamını tehdit ederek öğeler arasında negatif temelde eşdeğerliğin dolayısı ile sistemin kurulmasına neden olan radikal bir farktır (Critchley ve Marchart, 2004: 57-58).

Laclau aralarındaki radikal farktan dolayı birbirini dışlayan taraflar arasından geçen bu sınırları antagonistik sınırlar, taraflar arasında ki ilişkiyi de antagonizma olarak adlandırmaktadır. Böylelikle Laclau ile birlikte, bütün ya da sistem zorunlu ve verili statüsünden alışıya edilerek, öğeler arasında ki olumsal ve hegemonik eklememelerin bir sonucuna indirgenir. Bu açıdan herhangi bir sistem yukarıdan aşağıya doğru değil, aşağıdan yukarıya şekillenerek oluşmakta, bu oluşum da ise antagonistik sınırlar kilit bir rol oynamaktadır (Laclau, 2007: 37).

III. Antagonizmaların İşlettiği Eşdeğerlik ve Fark Mantığı

Laclau, antagonizmaların herhangi bir sistemin kuruluşunda oynadığı kritik rolü üç aşama halinde incelemektedir. Birinci aşama antagonistik sınırların ortaya çıkmasıdır. İkinci aşama hegemonyanın kurulması ve son olarak temsil edilmesidir. Birinci aşamada ortada hala bir sistem ya da bütünsellikten söz edilemez. Bu yüzden ne sistemin ne de öğelerin kendilerini pozitif bir temelde kurmaları da mümkün değildir. Laclau'nun sistemden dışlananın, herhangi pozitif bir şey olmadığını, bizzat pozitiflik ilkesinin olduğunu belirtmesinin nedeni budur (Laclau, 2007: 38).

İkinci aşama ise aynı öge tarafından dışlanan diğer öğelerin gittikçe bir arada kümelenmeye başlamaları ve kendi aralarında güçlenen bir eşdeğerlik

zincirinin kurulmaya başlamasıdır. Öğelerin kimliğinde sırf aynı dışlayan tarafından tehdit edilmelerinden kaynaklanan bir yarıma meydana gelmektedir ve bu yarıma dışında öğeler arasında bir pozitif temel yoktur. Bu eşdeğerliğin negatif temelde kurulduğu anlamına gelmektedir. Bu durumda tüm öğeler kendi tikel anlamını iptal ederek, antagonistik sınırların karşıt tarafında olmaları itibari ile negatif bir temelde eşdeğerlik kazanmaktadırlar.

Bu eşdeğerliğin, kurulması üst-belirlenim ve yer-değiştirme yolu ile sembolik bir çerçevede gerçekleşmektedir. Hegemonya teorisinin merkezini oluşturan bu psikanaliz kavramlar, özdeşleşim kavramı ile birlikte eşdeğerliğin aynı zamanda temsili hususunda da oldukça açık bir açıklama sunmaktadır. Bu açıdan Laclau'nun psikanalizle oldukça yakından ilgilendiğini belirtmekte fayda vardır. Özellikle Mahir Kalaylıoğlu, Laclau'nun en küçük çözümleme birimi olarak toplumsal politik talep kavramını Freud'cu bilinçdışının boşalım/doyum arayan içgüdüsel yüklerinden etkilenerek geliştirildiğini, hegemonya teorisinin geliştirilmesinde ise Lacan'ın "*objet petit a*" kavramından yararlandığını belirtir (Kalaylıoğlu, 2013: 25-26).

Burada konun daha iyi aydınlatılması bakımından, Laclau'nun Mouffe ile birlikte geliştirdikleri hegemonya kavramını biraz açmak faydalı olacaktır. En kısa tabiri ile hegemonya evrensel olanın tikel bir içerik tarafından temsil edilmesidir. Daha açık bir ifade ile hegemonya dışlanan bir öğenin, sınırın aynı tarafında olmaları itibari ile negatif temelde bir araya gelen diğer öğelerin temsilini üstlenmesi anlamına gelmektedir (Laclau ve Mouffe, 2001: x) . Ancak bu durum sadece gösterileni olmayan bir boş gösterenin anlamlandırma sistemini yıkması ile gerçekleşmektedir. Bu durumda *objet petit a* sistemin olmayan bütünlüğünün, bir fantezi şeklinde bir öğe tarafından temsil edilmeye başlanmasına işaret eder. Bu durum altında bütün anlamlandırma sisteminin gerçekte bir gösterileni olmayan, daha doğrusu imkânsız bir gösterilene işaret eden bir gösteren etrafında inşa edildiğine işaret eder. Çünkü negatif temelde bir araya gelen öğelerin gerçekte herhangi bir özsel ya da metafiziksel bir sistematikliği söz konusu değildir. Böylece hegemonik öğe, eşdeğerliğin genişliği ile doğru orantılı olarak gittikçe ya boş bir gösteren haline gelir, ya da boş gösterenleri yeniden üretir. Bu sayede eşdeğerliği oluşturan bütün öğelerin aralarında ki fark, hegemonik gücün etkisine bağlı olarak, ortadan kalktığı oranda herhangi bir sitemden bahsedebilme imkânı doğar ve sistem kendi içinde anlamlı bir bütünlük oluşturmaya başlar (Laclau, 2007: 96).

Sistemin kurulmasında son aşama ise eşdeğerliğin kendi başına salt bir varlığa dönüşmesi ve boş gösteren ile özdeşleşerek tamlık ya da bütünlük hedefine yönelmesidir. Laclau, bu öğenin eşdeğerlik zincirini söylemsel olarak nasıl temsil ettiğini, Freud'un üst-belirlenim ve yer-değiştirme kavramlarını metafor ve metonomi ile ilişkilendirerek geliştiren Lacan'dan faydalanarak açıklar. Laclau bu durumu şu şekilde özetler:

"Üst-belirlenim, fiziksel dünya ile analogi yoluyla kurulan basit bir metafor değil, aksine simgesel bir boyuta ve anlam çoğulluğunu gerektiren güçlü bir kaynaşma tipidir... Üst-belirlenim kavramı sembolik düzeyde inşa edilir ve onun dışında herhangi bir anlamı yoktur... Toplumsal ilişkilerin üst-belirlenmiş sembolik karakteri, bu ilişkilerin, topluma içkin kanunların zorunlu momentlerine indirgenebileceği nihai bir gerçeklikten mahrum olduğu anlamına gelmektedir. Biri özlere ait, diğeri ise görünüşe ait iki ayrı düzlemin olmayışından dolayı, nihai bir gerçek anlamı sabitlemek mümkün değildir..."

Toplum ve toplumsal birimler herhangi bir öze sahip değillerdir, aralarındaki intizam, belli bir düzen anlayışının eşlik ettiği görece ve istikrarsız bir sabitlenmenin sonucudur...” (Laclau ve Mouffe, 2001: 97-98)

Aydın’a göre Lacan, Freud’un iddia ettiği gibi sadece rüyaların değil, tüm anlamlandırma sisteminin inşasında üst-belirlenim ve yer-değiştirmenin önemli bir rolü olduğunu savunur. Bu durum aynı gösterenin birden fazla gösterileni olması ile ya da aynı gösterilenin farklı gösterenlere sahip olma durumu ile yakından ilişkilidir. Mesela, Ankara dendiğinde devlete ya da bürokrasiye işaret edilmesinde ya da Ankara ağlıyordu dendiğinde Ankara’nın insana ait bir deneyim ile ilişkilendirilmesinde olduğu gibi gösterge ve gösterilen arasında ki istikrarlı yapının sarsılarak temsilin farklı kavramlarla gerçekteştiği durumlar, sistemin üst-belirlenim yolu ile kurulmasında önemli bir rol üstlenirler (Aydın, 2013).

Diğer yandan, yer-değiştirme ise yüksek değerli sembollerin, daha düşük değerli semboller tarafından temsil edilerek bir nevi sansürden kurtulmasına işaret etmektedir. Yani işte patronu ile sorun yaşıyan bir kimsenin eşi ile kavga etmesi ya da babasına kızan bir gencin devlet başkanına yönelik protestolara katılması durumunda olduğu gibi. Bu iki durum, Laclau tarafından eşdeğerlik zincirinin kurulmasında ve pozitif bir kimlik kazanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Yani “biz” ve “onlar” cepheleşmesinin kurulmasındaki biz bu şekilde inşa edilmektedir. Daha açık bir ifade ile belirtilecek olursa, üst-belirlenim yolu ile gerçekte biz’in olmayan tamlığını bir arzu nesnesi olarak ortaya çıkarken, bu tamlık sembollerin yer-değişimi yolu ile boş gösterenler tarafından temsil edilecektir.

Laclau’ya göre bu durum, teorik kategorilerin tek bir anlamı olduğu şeklinde genellikle modern teoriler tarafından ileri sürülen bir ön kabulün derinlemesine bir sorgudan geçirilmesine imkân tanımaktadır. Özellikle, anlamın kurulmasında alternatifler arasında ki güç ilişkilerinin ve hegemonik ilişkilerin oynadığı rolün ortaya çıkmaya başlaması ile birlikte yeni hegemonik hareketler içinde bir mümkünlük koşulları oluşmaktadır. Çünkü ortaya çıkan tabloya derinlemesine bakıldığında, var olan öğelerin ya da toplumsal birimlerin yapı içinde değişmeyen bir özü ve tanımı olmadığı gibi, bu öğelerin dönüşmesinde ve değişmesinde tabi olacakları herhangi bir içsel ilke de bulunmamaktadır. Bu açıdan günlük hayatta karşılaştığımız dünya, inşa edilmişinde rol oynayan kurucu eylemi sorgulamadan olduğu gibi kabul ettiğimiz sosyal pratikler ve kurumlar çökeltisidir. Ancak toplumsal olanın, toplumun kurumsallaşan çerçevesinden sürekli olarak taşması yolu ile antagonizmaların tüm sosyal pratiklere içkin olan yaratma ve inşa etme rolünü daha açık ve net olarak görebiliriz (Laclau, 1994: 3).

IV. Özdeşleşim ve Kimlik

Yukarıda bahsi geçen son aşamayı açıklamak için Laclau anahtar sözcük olarak, tüm kimliklerin temelinde radikal bir yoluğa-eksikliğe işaret eden psikanalistik bir kategori olan özdeşleşme kavramına başvurur. Çünkü Laclau kimlik ve özdeşleşme kavramlarını ayırmanın hem bahsi geçen ögenin kimliğinde gerçekleşen yarılmayı hem de öğelerin yeniden inşa edilme sürecinin siyasal boyutunu gözler önüne sereceğini düşünmektedir. Bu noktada, özdeşleşmenin tüm kimliklerin köklerinde kurucu bir eksikliğe işaret ettiğini

belirten Laclau (Laclau, 1994: 3), özdeşleşmenin kendisinin zaten bir kimlik yokluğundan kaynaklandığını belirtir (Laclau, 2007: 92).

Özdeşleşme ilkesinin Lacan'cı psikanalizden ödünç alınan bir kavram olduğuna dikkat çekmek gerekir. Stavrakakis, Lacan'ın bilinç yapısı ile dil arasında kurmuş olduğu benzerliğe dikkat çekerek, tıpkı dilde olduğu gibi öznenin kendisini de dış gösterenler aracılığı ile sembolik düzeyde anlamlandırmaya çalıştığını belirtir. Bu durum gerçekte tam bir kimliğe sembolik düzeyde asla ulaşamayacağı anlamına gelmektedir. Çünkü kendisini inşa etmek için semboller sistemine mecbur olan özne, gerçek bedenini tikelliğini tam anlamı ile herhangi bir sembolle kurması mümkün değildir. Stavrakakis, Lacan'da bu durumun tam bir kimliğin imkânsızlığına işaret ederken, aynı zamanda özdeşleşmeyi de mümkün kıldığını belirtir (Stavrakakis, 1999: 29). Stavrakakis şunları ekler:

“Bu yüzden, insanlar sabit ve tamamlanmış bir kimlik kurma hülyasıyla hareket etmektedirler, ancak bu sadece fanteziler veyahut semboller yoluyla gerçekleştiğinden özdeşleşimden daha ileriye gidemeyecek olan bir çaba olarak kalmaktadır. Süregiden bu özdeşleşme, hayat boyu devam eden ve başarısızlıklarla sonuçlanacak olan siyasal bir oyundan başka bir şey değildir” (Stavrakakis, 1999: 29).

Bu durumda ortaya çıkan sonuç, Laclau'ya göre bir kategori olarak öznenin toplumsal ilişkilerin kaynağı olarak görülemeyeceğidir. Burada bahsedilen öznenin tamı tamına kendisiyle özdeş bir bilinç olamaması ve yapıların özneyi kendisinin bir modusu olarak kurmada her zaman için başarısızlığa mahkûm olması nedeniyle, özne sürekli olarak içerisinde varlık kazanabileceği bir sisteme ihtiyaç duymaktadır. Laclau bu yeni durumu özdeşleşme ihtiyacı olarak tanımlar (Laclau, 1996: 58).

Laclau'nun geliştirmiş olduğu yaklaşımda bir sistemin kurulmasındaki son aşama, işte bu özdeşleşme ihtiyacının karşılanması ile tamamlanmış olur. Yani özdeşleşme öğelerin kimliğinde ya da anlamlarında antagonizmaların meydana getirdiği yarılmanın negatif temelde oluşturdukları eşdeğerlik ve eşdeğerlik kimliği ile geçici bir süreliğine dikilerek kapatılmasıdır. Bu açıdan Laclau'da antagonizmaların üstlendiği kurucu rol daha açık ve net bir biçimde ortaya çıkmakta teorisi de anlamlı bir bütünlüğe ulaşmış olmaktadır.

Sonuç olarak, Laclau öğelerin farklar dolayısı ile anlamını elde edebilmeleri için, her öğenin irtibat halinde olması gereken bir bütüne ihtiyaç duyduğunu belirtir. Bütünselliğin ya da sistemin oluşumu ise bütün içerisindeki her bir öğeyi direk olarak tehdit eden radikal bir dışarıya sayesinde gerçekleşmektedir. Laclau bunu “bütünün kendisini oluşturabilmek için dışarıya atmak zorunda olması gereken bir şey” şeklinde ifade etmektedir. Böylelikle eşdeğerlik mantığı, öğeler arasındaki fark mantığının yok edilmesi ya da ortadan kaldırılmasına değil, *subvert* kelimesini kullanan Laclau için yerinden edilmesine bastırılmasına işaret etmektedir. Bu nedenle herhangi bir anlamlandırma sistemlerinin ya da bütünselliğin merkezine ve temellerine bakıldığında karşılaşılabilecek olan şey, eşdeğerlik ve fark mantıkları arasında yaşanan Laclau'nun antagonizma olarak işaret ettiği gerilimden başka bir şey değildir (Laclau, 2007: 70). Çekirdeğinde sürekli olarak devam eden bu gerilim, bütünün hem kurulmasını, ancak aynı zamanda kapanmasını ve tamamlanmasını imkânsız kılmaktadır. Böylelikle bütün daima kararsız bir

halde kalmaktadır. Bu olanaksız sistemin temsili ise, öğelerin bünyesinde meydana gelen yarıma sonucunda, özdeşleşme eğilimi ile sağlanmaktadır.

V. Laclau'da Popülist Mantık

Laclau, popülizm incelemelerine başlamadan önce incelenecek en küçük toplumsal birimin ne olması gerektiği hakkında bir soru ile sorarak her şeyin bu soru etrafında döndüğünü belirtir. Çünkü popülizm ile ilgili çalışmalarda en büyük problem, araştırmacıların genellikle hali hazırda verili olan grup, özne, halk vb. kategorilerden hareket etmeleridir. Bu durum popülizmin toplumsal alanda var olan bir grubun ve öznenin ideolojisi ya da mobilize olma tarzı şeklinde ele alınmasına yol açmaktadır. Laclau'nun genel olarak kırmaya çalıştığı algının bu olduğu söylenebilir. Çünkü popülizm gerçekte halkı ya da özneyi kuran bir mantıktır. Bu durumu açıklamada Laclau, inceleme birimini verili kategorilerden daha psikanalitik ve küçük bir birim olan toplumsal taleplere doğru kaydırır (Laclau, 2007: 73).

Laclau'ya göre, herhangi bir bütünlüğün inşasında popülist mantığın oynadığı kritik rolün anlaşılabilmesi için mercek altına alınması gereken en küçük birim toplumsal talepler kategorisidir. Burada talep “demand” kelimesinin, Türkçe'de olduğu gibi, İngilizcede rica anlamına da geldiğini belirten Laclau, bu ikisi arasında bir ayrıma gitmektedir. Böylece rica ve talep arasındaki ayrım üzerinden popülist mantığın ilk aşamada nasıl işlemeye başladığını göstermeye çalışmaktadır. Laclau'ya göre birbirinden bağımsız halde kendileri ile özdeş halde bulunan ricalar, diğer ricalardan habersiz bir biçimde toplumsal alanda kurumsal sistem ile irtibat halinde bulunurlarken, karşılanmamaları durumunda basit ricalar olma durumundan çıkarak mücadeleci-inatçı taleplere dönüşürler ve gittikçe kurumsal sistemden ziyade birbirleri ile irtibata geçerek anti- kurumsal bir hal alırlar. Laclau birinci durumda rica sahibi özneyi demokratik özne ve ricasını demokratik rica olarak tanımlarken, ikinci durumda özneyi popüler özne ve ricasını popüler talep olarak tanımlamaktadır (Laclau, 2015: 156; Laclau, 2007: 73-74).

Laclau'ya göre popülizmin ilk aşaması ricalardan talebe ve demokratik öznenin popüler özneye geçilmesi sürecinde gerçekleşmektedir. Çünkü Laclau'nun antagonizma olarak adlandırdığı, iktidar ve kitleler arasındaki dışlama hattı bu ricaların dışlanması dolayısı ile meydana gelmektedir. Bu nokta, baskıcı taleplerin gittikçe şiddetlenmesi sonucunda istikrarlı bir bütünlük halini alacak olan eşdeğerliğin ya da potansiyel olarak yeni bir halkın kuruluşunun embriyo halidir (Laclau, 2007: 74).

Laclau ricaların taleplere dönüşmeden karşılanması durumunda mezkûr sürecin daha başlamadan bitirilebileceğini vurgulayarak bunun nedeni olarak şu üç önemli tespiti yapmaktadır. Birincisi, demokratik öznelerin ricaları herhangi bir mücadeleyi zorunlu kılmaksızın kurumsal mekanizmalar tarafından karşılanması popülizm için elzem olan iç sınır hatlarının çizilmesini imkânsız kılacaktır. İkinci olarak Laclau'ya göre, bu durum kurumsal mekanizmaların ya da iktidarın hiçbir şekilde demokratik özneler tarafından sorgulanmamasına neden olacaktır. Son olarak, her rica ve demokratik özne kendi içinde tam ve kendi içine kapalı kalacağından, kendisinden daha geniş çaplı toplumsal taleplerin bir sembolü ya da görünen kısmı olmayacaktır. Bu nedenle, kendisine has ve tek tek karşılanmış olan ricalar toplumsal alanda herhangi bir antagonizma oluşturamazlar, aksine sistemin meşruiyetinin olduğu şekliyle

kabul edilmesine yol açarlar. Laclau, toplumsal alanda bu kurumsallaşmış farklılık modeline göre işleyen mantığı fark mantığı olarak adlandırır (Laclau, 2015: 155).

Mesele kavramsal düzeyden daha tikel bir düzeye indirgenerek açıklanacak olursa, Laclau'nun incelemede kullandığı bir örnek üzerinden analogi yapmak faydalı olacaktır. Bu açıdan, gelişmekte olan bir ülkenin en büyük sanayi şehirlerinden birisi olarak İstanbul ele alınacak olursa, İstanbulluların yaşadıkları semtlerden sahip oldukları iş dallarına ve İstanbul'a gelirken beraberlerinde getirdikleri kültür ve yaşam tarzlarına ilişkin çok farklı taleplerinin olduğu görülecektir. Konut, sağlık, eğitim, çevre düzenlenmesi, ulaşım, yol vb. birçok farklı konuda ricaları olan demokratik özneler, bu taleplerini ilgili kurumlara bildirerek çözmeye çalışacaklardır. Bu durumda her bir demokratik özne kendi tikel ricası ile baş başadır ve sadece kurumsal sistemle diyalog halindedir. Bu sorunların tek tek çözülmesi ve ricaların karşılanması durumunda konu kapanacak ve toplumsal alanda herhangi bir yarılma meydana gelmeyecektir. Ancak ricaların geri çevrildiği ve geride hayal kırıklığına uğramış mağdurlar yarattığı varsayılırsa durumun mahiyeti değişecektir.

Laclau'ya göre, herhangi bir karşılanmamış ricanın toplumsal alanda yalıtılmış halde kalması mümkün değildir. Bu durum muhakkak kurumsal dışlamanın meydana getirdiği farklılıklar bütününe bir parçası olarak kendisini kodlayacaktır (Laclau, 2007: 77). Bunun asıl nedeni, yaşanan kırılmanın toplumsalın süregiden uyumunda bir eksikliğin, Lacan'cı anlamda lack deneyimlenmesine yol açmasıdır. Bu andan itibaren toplumun tamlığı kaybedilmiştir ve sembolik çerçevesi çökmeye başlamıştır. Halkın inşası işte bu toplumun olmayan tamlığına bir ad verme girişimlerinin -başarısız- sonucu olacaktır. Ve bu kırılmanın nedeni olanlar, yani talebi geri çeviren muktedirler toplumun meşru bir parçası olamayacaklardır. Ayrıca bu yarılmanın geri dönüşü de yoktur (Laclau, 2007: 85).

Laclau için bu durum kritik bir dönemece işaret etmektedir. Çünkü toplumun sembolik yapısında meydana gelen parçalanma, gerçekte toplumu meydana getiren öğelerin kimliğinde meydana gelen bir yarılmadan-eksiklikten kaynaklanmaktadır ve düzen yokluğu ile varlığını hissettiren bir boş gösteren olarak ortaya çıkmaktadır. Marchart' a göre, Laclau'nun bu açıdan Hobbes' a yaptığı gönderme dikkat çekicidir. Laclau'ya göre Hobbes'un düzenden kastı, Platon'da olduğu gibi herhangi bir somut ideal toplum değildir. Bu nedenle öğeler için herhangi bir bütünlük hedefi, o bütünlüğün içeriğinden çok daha öncelikli bir konuma gelmiştir (Marchart, 2004: 57). Ancak Laclau, Hobbes'un tam bir doğa durumunu tasavvur ettiği için bu boşluğu oldukça abartılı bir biçimde ortaya koyduğunu düşünmektedir. Leviathan tarafından bu boşluk doldurulurken meşruiyet krizi tam olarak bu düzene olan ihtiyacın düzenin içeriğinin önüne geçmesi sayesinde aşılmaktadır (Laclau, 2007: 88).

Bu nokta da sembolik çerçevenin çökmesi, Laclau'ya göre boş gösterenlerin belirmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca bu sembolik kırılma ve onu oluşturan nedenlerin kesinlikle ortak bir yönü bulunmamaktadır. Çünkü buradaki talepler herhangi bir mantık hatasından kaynaklanmaz. Yani burada rol oynayan özne, talep ettiği şey ile kendisi arasında herhangi bir dengesizlik görmemektedir. Talep ettiği şey kendi sembolik çerçevesinde olması gereken, adil olan, hak edilen ve düzenin gereğidir. Diğer yandan,

bambaşka bir talep, bir başkası tarafından edilmiş ve aynı hayal kırıklığı ile sonuçlanmış olabilir. Bu nedenle talebin geri çevrilmesi sadece sembolik çerçevede bir kırılmaya yol açmaz, aynı zamanda talep sahibinin sembolik çerçevede kendisini yerleştirdiği konumu da sarsmış olur. Bu durumda en az iki farklı nedenden dolayı hayal kırıklığına uğramış ve kimliğinde yarıma meydana gelmiş en az iki ayrı öge ile karşılaşılır. Bu nedenle ögeler kendilerini yeni bir bütünselliğin içinde birleştirmeye, dikmeye çalışacaktır. Ancak, yeni bir bütünsellik için mutlak temeller yok ve sadece tüm yarılan kimlikler için tek ortak nokta yeni bir düzen ya da bütünlük talebi ise? O zaman bu durum yeni sistemin kurulmasında herhangi bir çerçeve ya da içerik üzerinde uzlaşılmasını imkânsız kılarken, bütün ya da düzeni yokluğu ile varlıklarını hissettiren kavramlar yani boş gösterenler olarak ortaya çıkaracaktır (Laclau, 2007: 44).

Bu yeni ihtiyaç Laclau'nun özdeşleşme talebi olarak adlandırdığı durumdur ve demokratik öznenin kurumsal sisteme iletmiş olduğu eski talebinin bir adım önüne geçmiştir. Yeni durumda bu özdeşleşme talebinin karşılanması ancak imkânsız bir tamlığa işaret eden boş gösterenlerin aracılığı ile gerçekleşmektedir. Bu nedenle, Laclau genel itibari ile popülist sembollerin sığınağına ya da içerik yoksunluğuna yönelik eleştirileri, popülist sembollerin son derece heterojen bir ögeler topluluğu arasında homojen bir eşdeğerlik kurma imkânı sunmaları dolayısı ile kesin bir dil ile reddeder (Laclau, 2015: 157). Çünkü Laclau' ya göre bizatihi bu içerik yoksunluğu, kimlikleri bölünen ve meydana gelen boşluğu simgesel olarak doldurmayı hedefleyen farklı ögeler arasında herhangi bir bütünlüğün kurulmasını mümkün kılmaktadır. Laclau'nun "Popülist Akıl Üzerine" adlı kitabında teorisini temellendirmeye başladığı dördüncü bölüme halk ve boşluğun söylemsel üretimi şeklinde bir başlık vermesinin nedeni de bu noktaya dikkat çekmektir. Daha ilk girişte, popülizmin muğlak ve belirsiz ya da salt retorik olduğuna dair küçümseyici yaklaşımlara cevaben Laclau okuyucuya şöyle seslenmektedir:

"Bu tavra iki olasılıktan dolayı karşıyım: birincisi bu muğlaklık ve belirsizlik toplumsal gerçeklik hakkındaki söylemin eksiklikleri değildir, bazı durumlarda bizzat sosyal gerçekliğin alınına yazılıdır. İkincisi ise retorik kendi kendini temellendiren bir kavramsal yapının gölge fenomeni değildir, çünkü hiçbir kavramsal yapı kendi içsel uyumunu retorik araçlar kullanmadan gerçekleştiremez. Eğer gerçekten bu böyle ise, popülizmin siyasalın ontolojik inşasının anlaşılmasına giden bir kral yoludur" (Laclau, 2007: 67).

Yukarıda bahsi geçen durum, demokratik öznenin popüler özneye geçişi hızlandıran bir sürece işaret etmektedir. Bu süreçte dikkat edilmesi gereken nokta, demokratik öznelerin kimliklerindeki ve taleplerindeki yarılanın neden olduğu boşluğun ya da eksikliğin meydana getirmiş olduğu düzen krizinin nasıl aşılabacağıdır. Bu aynı zamanda eşdeğerliğin tamamının negatif bir temelde ortak olduğu yeni bir düzen talebi anlamına gelmektedir. İşte özdeşleşmenin bir ihtiyaç olarak ortaya çıktığı ve eşdeğerlik zincirinin bir idea olarak tek tek onu oluşturan ögelerin toplamından daha büyük bir hal aldığı popülist ya da siyasal an işte bu noktadır (Laclau, 2007: 94).

VI. Sonuç

Laclau'nun geliştirmiş olduğu antagonizma kavramının popülizmi teorileştirmesinde çok önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Bu önem, özellikle belirtildiği gibi, antagonizma kavramının herhangi bir bütünün ve

öğenin kimliğinin kurulmasında asli unsur olmasından kaynaklanmaktadır. Böylelikle Laclau dikkatleri, sosyolojik kategorilerden ziyade bu kategorileri kuran mantığa, bir diğer deyiş ile sosyal ve siyasal araştırmaların odak noktasını verili kategorilerin ontik statüsünden ontolojik mümkünlük koşullarına kaydırmaktadır (Laclau, 2000: xi). Bu açıdan, Laclau'nun antagonizmayı ele alış şeklinin ve yüklediği anlamın iyi anlaşılması gerekmektedir.

Laclau'nun geliştirmiş olduğu antagonizma kavramının, öncelikle mantıksal çelişkilerden ya da Kant'ın hakiki zıtlık nosyonundan farklı olduğu görülmektedir. Çünkü her iki durumda da çelişkiler genellikle ya sadece kavramsal dünyaya ait olarak ele alınmakta ya da gerçek nesnel arasındaki fiziki ilişkilere indirgenmektedir. Diyalektik çelişkiler ise, Laclau'nun önemle üzerinde durduğu gibi ya Hegel'de olduğu gibi ontik ve ontolojik boyutun tam olarak üst üste çakışmasından ya da Marks' ta olduğu gibi ontolojik içeriğin bir ontik içeriğe sıkıştırılmasından, indirgenmesinden hareket ile ele alınmaktadır. Ancak Laclau iki yaklaşıma da çelişkileri hem nesnel düzeye indirgemeleri hem de kavramsal olarak pozitif bir zeminde ele almalarından dolayı karşı çıkmaktadır. Çünkü her iki yaklaşım da negatifliğin kurucu boyutunu gözden kaçırmaktadır.

Bu açıdan, Hegel'in olumsuzlamasında ya da Marks'ın sınıf çatışmasında ele alındığı şekli ile pozitif bir çerçevede incelen çelişki kavramı yerine, Laclau radikal bir negatifliğe işaret etmesi bakımından antagonizma kavramını tercih etmektedir. Çünkü Laclau'nun ele aldığı anlamda antagonizma modern mantığın kavradığı şekli ile hakiki bir zıtlık ya da diyalektik çelişki değildir. Daha çok Lacan ve Derrida gibi post-yapısalcı düşünürlerden etkilenen Laclau için antagonizma, iki kavram arasında yaşanan ve bir yandan birbirlerinin sınırlarını sürekli olarak tehdit ederek kapanmasını önlerken, diğer yandan da bu iki kavramın anlamsal bütünselliklerini bir süreliğine istikrara kavuşturmak sureti ile kuran bir ilişki biçimidir.

Bu açıdan Laclau'nun popülist mantığın temellerine yerleştirdiği antagonizma kavramı verili-pozitif iki kavram arasında mantıksal olarak meydana gelen nesnel bir ilişki olmaktan ziyade, tüm nesnelliğin sınırlarına işaret etmektedir. Bir başka deyişle, antagonizma verili olan iki kavramın kendi özlerinden kaynaklanan çatışmanın doğal bir sonucu değil, aslında bu iki kavramın kurulmasına neden olan asli unsurdur.

Laclau'ya göre toplumsal alanda gerçekleşen mücadelelerin temellerinde toplumsal alanda işleyen fark ve eşdeğerlik mantığı arasındaki gerilime işaret eden antagonizmalar bulunmaktadır. Antagonizma bu yönü ile birimleri negatif bir temelde kuran bir ilişki biçimidir. Bu negatif temeli bir anlamda Heidegger'in "*ontolojik difference*" nosyonunun bir uzantısı olarak kabul etmek gerekir. Ontik ve ontolojik ayrımından hareket ile Heidegger gerçek farkın ontik ve ontolojik düzey arasında bulunduğunu belirtmiş, varlığın ise zaman ve toplum dışı bir töze sahip olduğu iddiasını yadsımıştır. Bu açıdan varlık temelsiz bir temelde ilişkisel olarak temellendirilmektedir. Bu Laclau'nun negatif bir temel olarak adlandırdığı, modern düşüncedeki diyalektik çelişkiden radikal olarak ayrılmaktadır.

Laclau, popülizmi bu radikal temellendirme üzerinde halkın inşasını mümkün kılan bir mantık olarak ontolojik boyutu ile ele almaktadır. Çünkü popülizmi herhangi bir grubun ya da partinin stratejisi ya da ideolojisi olarak ontik düzeyde bir sınıflandırmaya tabi tutmak başarısızlıkla sonuçlanmaya

mahkûm bir girişimdir. Bu yüzden, Laclau popülizmi toplumsal alandaki en küçük analiz birimi olarak belirlediği toplumsal talepler kategorisinden hareket ile incelemektedir. Antagonistik ilişkileri bu talepler ve talepleri karşılamayan merciler arasına taşıyarak temelcilik tuzağına düşmekten kaçınan Laclau, birbirinden farklı olmalarına rağmen bu taleplerin toplumsal alanda birbirlerine kayıtsız kalamayacağını belirtir. Böylelikle, toplumsal alandaki her bir talep, karşılanmamış olması bakımından diğer talepler ile bir eşdeğerlik zinciri oluşturmaktadır.

Laclau'ya göre negatif ya da temelsiz bir temelde ortaya çıkan eşdeğerliğin temsili özdeşleşme yolu ile boş gösterenler aracılığı ile gerçekleşmektedir. Genel anlamda popülist sembollerin anlam fakirliği ya da sığılı buradan kaynaklanmaktadır. Temellerinde antagonistik ilişkileri barındırması nedeni ile popülizm toplumun olmayan tamlığına ulaşma ya da halka bir ad verme girişimi şeklinde tanımlanmaktadır.

Çıkar Çatışması Beyanı / Conflicts of Interest Statement:

Çalışmada çıkar çatışması bulunmamaktadır.

There is no conflict of interest in the study.

Maddi Destek / Financial Support:

Bu çalışmada herhangi bir fon veya maddi destekten yararlanılmamıştır.

No funding or financial support was used in this study.

Yazar Katkıları / Contribution Rate of the Authors:

Fikir: BK; Tasarım: BK; Veri Toplama: BK; Kaynak Tarama: BK; Analiz ve Yorum: BK; Makalenin Yazımı: BK.

Idea: BK; Design: BK; Data Collecting: BK; Literature Review: BK; Analysis and Discussion: BK; Writing: BK.

(!) Yazar/yazarlar bu çalışmanın tüm süreçlerinin araştırma ve yayın etiğine uygun olduğunu, etik kurallara ve bilimsel atf gösterme ilkelerine uyduğunu beyan etmiştir. Aksi bir durumda Medeniyet Araştırmaları Dergisi sorumlu değildir.

(!) *The author/authors declared that all processes of this study are in accordance with research and publication ethics, and comply with ethical rules and principles of scientific citation. Otherwise, the Journal of Civilization Studies is not responsible.*

Kaynakça

- Aydın, A. (2013, Nisan Çarşamba). *Psikanalizve Dil*. E.T.: 2020 www.muhaaz.org: <https://muhaaz.org/dincer-demirkent.html>.
- Critchley, S., & Marchart, O. (2004). Introduction. S. Critchley, & O. Marchart (Dü) içinde, *LACLAU, A critical reader* (s. 1-15). New York: Routledge.
- Kalaylıoğlu, M. (2013, Kasım). Althusser'den Laclau'ya yerdeğıştirme, yoğunlaştırma ve çağırma. *Birikim*, 295, 25-31.
- Laclau, E. (1994). Introduction. E. Laclau (Dü.) içinde, *The Making of Political Identities*. London: Verso.
- Laclau, E. (1996). Deconstruction, pragmatism, hegemony. S. Critchley, & C. Mouffe (Dü) içinde, *Deconstruction and Pragmatism* (s. 47-68). Routledge.

- Laclau, E. (2000). Forewoerd. D. Howarth, A. j. Norval, & Y. Stavrakakis (Dü) içinde, *Discourse theory and political analysis: Identities, hegemonies and Social change*. Manchester: Manchester University Press.
- Laclau, E. (2007). *Emancipation*. New York: Verso.
- Laclau, E. (2007). *On Populist Reason* (1 b.). N.Y: Verso.
- Laclau, E. (2014). *The Rhetorical Foundation of Society*. New York, Brooklyn: Verso.
- Laclau, E. (2015). Populism: what's in a name? D. Howarth (Dü.) içinde, *Ernesto Laclau Post-Marxism, Populism and Critique*. New York: Routledge.
- Laclau, E., & Mouffe, C. (2001). *Hegemony and Socialist Strategy* (2 b.). New York: Verso.
- Marchart, O. (2004). Politics and the ontological difference, on the 'strictly philosophical' in Laclau's work. O. Marchart, & S. Critchley içinde, *Laclau A Critical Reader* (s. 54-73). Routledge.
- Marchart, O. (2004). Politics and the Ontological Difference: On the "Strictly Philosophical" in Laclau's Work. O. M. Simon Critchley (Dü.) içinde, *Laclau A Critical Reader* (s. 54-73). Routledge.
- Marchart, O. (2007). *Post Foundational Political Thought*. Edinburg: Edinburg University Press.
- Marchart, O. (2018). *Thinking Antagonizm, Political Ontology After Laclau*. Edinburg: Edinburg University Press.
- Mudde, C., & Kaltwasse, C. (2017). *Populism A Very Short Introduction*. Oxford University Press.
- Newman, S. (2007). *FROM BAKUNIN TO LACAN: Anti-authoritarianism and the dislocation of power*. United Kingdom: Lexington Books.
- Panizza, F. (2005). Introduction: Populism and the Mirror of Democracy. F. Panizza (Dü.) içinde, *Populism and the Mirror of Democracy*. New York: Verso.
- Stavrakakis, Y. (1999). *Lacan and the Political (Thinking the Political)*. New York: Routledge.